

VSEBINA

PREDGOVOR DAVIDA SKITTA	7
1. SVOBODA	
Misel, užitek in bolečina.	11
2. RAZDROBLJENOST	
Ločevanje. Zavedno in nezavedno.	
Umiranje znanemu.	27
3. MEDITACIJA	
Smisel iskanja. Težave z redno vajo in nadzorom.	
Lastnost tišine.	41
4. SE ČLOVEK LAHKO SPREMENI?	
Energija, njeno zapravljanje in konflikt.	55
5. ZAKAJ NE MOREMO ŽIVETI V MIRU?	
Strah. Kako se porodi. Čas in misel.	
Pozornost: kako ostati buden.	69
6. CELOVITOST ŽIVLJENJA	
Strast do razumevanja brez motiva.	83
7. STRAH	
Upiranje. Energija in pozornost.	97

8. TRANSCENDENTALNO	
Prodreti v resničnost. Tradicija meditacije.	
Resničnost in tihi um.	107
9. O NASILJU	
Kaj je nasilje? Vsiljevanje volje in prepričanj kot jedro psihološkega nasilja. Potreba po opazovanju.	
Nepozornost.	117
10. O TEMELJITI SPREMEMBI	
Kaj je instrument, ki opazuje?	137
11. UMETNOST VIDENJA	
Zavedanje brez časovnega intervala.	
Tiger preganja tigra.	149
12. PRODIRANJE V NEZNANO	
Potlačevanje. Delovanje iz tišine.	
Potovanje v samega sebe.	
Lažna potovanja in projiciranje neznanega.	163
O AVTORJIH	173

PREDGOVOR

David Skitt

Ali vselej jasno vidimo, kaj se dogaja v našem življenju? To je vprašanje, ki ga je v knjigi *Orlov let* Krišnamurti iztrgal iz tradicionalnih okvirov filozofije in psihologije, da bi raziskal tisto, kar iz dneva v dan zadeva vse nas.

Kaj torej Krišnamurti misli z besedami, kot »videti jasno« ali z uporabo njemu ljube besede »opazovati«? Za tiste izmed nas, ki smo odraščali v tradicionalnih moralnih okvirjih, je morda presenetljivo Krišnamurtijevo povabilo, naj ob opazovanju samega sebe in sveta opustimo vsak vzgib po obsojanju, ocenjevanju, sklepanju, razsojanju ali tolmačenju – povabi nas, naj opazujemo na način, ki je bližji znanstveniku kot etičnemu razsodniku.

A zakaj bi se sploh morali ukvarjati s tem, s kakšno jasnostjo opazujemo sami sebe, druge, življenje? Mar ni tako, da se moramo pač vsi sprijazniti z životarjenjem? Sprejeti, da tako pač je? Takšen pogled je pravo nasprotje Krišnamurtijevih učenj. Poplava človeških konfliktov in navzkrižij med posamezniki ali med narodi, ki bijejo vojne, ustvarja trpljenje, ki kar roti, da bi bilo razumljeno in končano. Krišnamurti trdi, da živimo v časih, ki zahtevajo spremembo naše miselnosti – takšno, ki bi porodila nove načine življenja in sodelovanja. Svojo inteligenco smo naravnost genialno uporabili v znanosti, ista inteliganca pa nas je v celoti pustila na cedilu pri

razvijanju kakršnega koli občutka človeške solidarnosti. Pomanjkanje te osnovne »vrstne lojalnosti« morda lahko ogrozi naše fizično preživetje.

V knjigi *Orlov let* Krišnamurti močno poudarja, naj končno le izkoristimo sposobnosti svoje lastne človeške inteligence. Skuša nam prikazati, da miselno energijo, ki poganja to inteligenco, zapravljamo za razmišljanje, ki temelji na preteklosti, in za spore, ki jih sprožajo stereotipi, ki jih nadevamo sebi in drugim, ter za zmedeno jezo in za strah, ki izkrivljata naše poglede. Življenje pa, na drugi strani, nenehno potrebuje svež pogled in občutek neprekinjenega raziskovanja. Kljub temu nas večina ob spoprijemanju z globokimi človeškimi izzivi hitro podleže avtoriteti strokovnjakov in verskih predstavnikov, namesto da bi resnico spoznali sami zase.

Vse te ovire, ki nam preprečujejo, da bi jasno sprevideli, kaj se dogaja z našimi življenji, kličejo – in Krišnamurti pravi, da je to popolnoma naravno – našo zavest in si želijo razumevanja. Zdi se že kar ironična ta naraščajoča, dokaj nenavadna nepovezanost, in to v časih, ko je popolnoma običajno in celo nujno preveriti delovanje svojega avtomobila, hkrati pa zanikati in ne namenjati enake pozornosti delovanju svojih lastnih možganov. Videti je, tako pravi Krišnamurti, da trpimo za nekakšno obliko »notranje slepote«.

Kot boste razbrali iz govorov in diskusij od Londona, Amsterdama, Pariza in Saanena, zbranih v tej knjigi, je Krišnamurti pogosto govoril svojemu občinstvu, naj se »poglobijo« v njegove besede. Ko ga je poslušalec vprašal, kaj pravzaprav misli s tem, je odgovoril: »Raziskujte, prosti vseh zaključkov, vseh predsodkov.« Svaril je pred vlaganjem truda, da bi dosegli že vnaprej točno določen rezultat, in pred nevarnostjo, da bi svoje lastno delovanje umerjali in primerjali z vnaprej določenimi merili in standardi. Njegove besede temeljito preobražajo opredelitev religije in posameznikovo energijo

usmerjajo na izostreno pozornost, na to, kar se dogaja tu in zdaj – na življenje kot nenehno odvijajoč se proces.

Ali je Krišnamurtijev pogled na človeštvo in življenje mračen? Zagotovo ne izbira besed, ko govorí o nesmiselnosti človeškega konflikta in o ranah, ki si jih zadajamo sami: »Tu je nekaj narobe, nekaj je močno narobe.« Morda je pomembno videti, da nenehno kaže na korenine človeške nesreče in žalosti, ter nas spodbuja, da jih spregledamo kot to, kar so, da jih razgalimo in počistimo.

Kakšen učitelj sploh je Krišnamurti? Zagotovo neobičajen že v svojem zanikanju, da imajo njegove besede sploh kakšno avtoritetno: svojo vlogo vidi v postavljanju vprašanj, ki bodo, če jih bomo poglobljeno raziskali, kot sam pravi, pokazala, da je »življenje večje kot katero koli učenje, večje kot kateri koli učitelj«.

1.

SVOBODA

Misel, užitek in bolečina.

Za večino nas je svoboda zgolj ideja in ne dejansko stanje. Ko govorimo o svobodi, si želimo biti svobodni na zunaj, v zunanjem svetu, da bi lahko počeli, kar si želimo, da bi se lahko svobodno izražali na različne načine, da bi lahko svobodno razmišljali, o čemer koli bi želeli. To zunanje izražanje svobode se nam zdi še posebej pomembno v državah, kjer vladata tiranija in diktatorstvo. V tistih državah pa, kjer je zunanja svoboda omogočena, posameznik teži k vse večjemu uživanju in kopičenju imetja.

Če želimo poglobljeno raziskati, kaj pomeni svoboda, da postanemo torej notranje popolnoma in v celoti svobodni – kar se nato izraža na zunaj v družbi in v odnosih –, se moramo vprašati, vsaj tako se mi zdi, ali je človeški um – zdresiran in pogojen človeški um – sploh lahko kadar koli svoboden. Ali pa je obsojen, da večno živi in deluje le znotraj meja svojega lastnega pogojevanja, tako da zanj ni nobene možnosti svobode? Vidimo lahko, da si um, ki na besedni ravni razume, da zanj na tej zemlji ni svobode, niti notranje niti zunanje, začne namišljati svobodo v nekem drugem svetu, v prihodnosti, v nebesih in tako naprej.

Pustimo ob strani vse teoretične in ideološke koncepte o svobodi in sami raziščimo, ali so naši umi, moj in vaš, sploh kdaj lahko dejansko svobodni. Ali so lahko prosti odvisnosti,

strahu, tesnobe in vseh nešteto težav, tako zavednih kot tistih v globljih plasteh nezavednega? Ali obstaja celovita in popolna psihološka svoboda, v kateri človeški um lahko zazna nekaj, kar ni od časa in kar si ni izmisnila misel, a hkrati ne gre za beg od dejanskosti in resničnosti vsakodnevnega obstoja?

Dokler človeški um ni notranje, psihološko, popolnoma svoboden, ni mogoče videti, kaj je resnično, ni mogoče vidi-
ti, ali sploh obstaja resničnost, ki je ne poganja strah, ki je ne oblikujeta družba ali kultura, v kateri živimo, in ki ni beg od enoličnega vsakdana, prežetega z dolgčasom, osamljeno-
stjo, obupom in tesnobo. Da bi izvedeli, ali takšna svoboda dejansko obstaja, se moramo ovesti svoje pogojenosti, svojih težav, enolične plitkosti, praznine, nezadostnosti vsako-
dnevnega življenja in predvsem strahu. Tu ne gre za pogla-
bljanje vase ali za razčlenjevanje svoje notranjosti, temveč za
to, da se dejansko zavemo samega sebe, takega, kot smo, in
da raziščemo, ali je sploh mogoče biti v celoti osvobojen vseh težav, za katere se zdi, da zamegljujejo um.

Da pa bi lahko raziskovali, moramo biti svobodni, ne šele na koncu, temveč že takoj na začetku. Dokler posameznik ni svoboden, namreč ne more raziskovati ali preiskovati. Da bi opazovali in videli globlje, pa poleg svobode potrebujemo tudi disciplino; svoboda in disciplina sta bistveni (a to ne pomeni, da mora biti posameznik discipliniran, da bi lahko bil svoboden). Besede »disciplina« ne uporabljam v splošno sprejetem, tradicionalnem smislu, ki pomeni prilagoditi se, posnemati, potlačiti, slediti nekemu vzorcu; temveč mislim na koren same besede, ki pomeni »učiti se« (op. p. »disciple« angl. učenec, »discere« lat. učiti se). Učenje in svoboda gresta torej z roko v roki, svoboda prinaša svojo lastno disciplino; ne discipline, ki jo vsiljuje um, da bi dosegel določen rezul-
tat. Ti dve reči sta bistveni: svoboda in učenje. Posameznik se ne more učiti o sebi, če ni svoboden. Opazovati se mora

svobodno in ne po določenem vzorcu, formuli ali konceptu, temveč mora dejansko opazovati samega sebe, takšnega, kot je. Takšno opazovanje, razumevanje, zaznavanje, takšno videnje ustvarja svoji lastni disciplino in učenje; in v njiju ni nikakršnega prilagajanja, posnemanja, potlačevanja ali kakršnega koli nadzora – in v tem je izjemna lepota.

Naši umi so zdresirani in pogojeni – to je dokaj očitno – z določeno kulturo ali družbo in so nenehno pod vplivom napornih in stresnih odnosov, ekonomskih okoliščin, okolijskih dejavnikov, izobrazbe, vere in tako naprej. Naši umi so vzgojeni tako, da sprejmejo strah kot nekaj neizogibnega, nato pa mu skušajo, če je to le mogoče, pobegniti. S takšnim pristopom seveda nikoli ne moremo popolnoma in v celoti razrešiti strukture in narave strahu. Naše prvo vprašanje torej je: ali lahko um, tako močno obremenjen, kot je, v celoti razreši ne le svojo pogojenost, temveč tudi vse svoje strahove. Kajti pogojevanje sprejemamo prav zaradi strahu.

Ne poslušajte zgolj mojih besed in idej – ki v resnici nima jo nobene vrednosti –, ampak skozi samo dejanje poslušanja opazujte stanje svojega lastnega uma, tako z besedami kot brez njih, zgolj poizvedujte, sami pri sebi, ali je um sploh lahko kdaj svoboden – ne sprejmite strahu, ne zbežite pred njim, ne recite: »Postati moram pogumen, bolj odporen.« Namesto tega se popolnoma zavedajte strahu, v katerem ste ujeti. Dokler se človek ne osvobodi takšnega strahu, ne more videti dovolj jasno, dovolj globoko; poleg tega pa vendar vsi vemo, da tam, kjer je strah, ni ljubezni.

Torej, ali je um dejansko lahko prost strahu? Zdi se mi – in vsakemu, ki k zadevi pristopa količkaj resno –, da gre za eno od najpomembnejših vprašanj, ki si ga moramo postaviti in ga nujno razrešiti. Obstajajo tako fizični strahovi kot psihološki. Je telesni strah pred bolečino in je psihološki strah v obliki spomina o pretekli bolečini in o ponovitvi te

bolečine v prihodnosti; tu so še strah pred staranjem, smrtno, strah pred fizično nevarnostjo, strah pred negotovostjo jutrišnjega dneva, strah pred neuspehom, strah pred tem, da ne bomo uspešni, da v tem dokaj grdem svetu ne bomo postali pomembni; strah pred uničenjem, strah pred osamljenostjo, strah, da nas nihče ne bo imel rad, ali strah, da ne bomo zmožni ljubiti nikogar več in tako naprej; so tako nezavedni kot zavedni strahovi. Ali se um teh strahov lahko v celoti osvobodi? Če um pravi, da se jih ne more, se je že onemogočil, se je že zatemnil in nič več ne more doumeti; ni več sposoben biti popolnoma tih; je kot um, ki tava v temi in išče luč, a ker je ne najde, si jo preprosto izmisli v besedi, konceptih in teoriji.

Le kako naj se um, tako močno obremenjen s strahovi in z vsemi navadami, sploh osvobodi strahu? Ali res moramo sprejeti strah kot nekaj, kar je v tem življenju neizogibno? – in večina nas resnično sprejme ter prenaša to. Le kaj lahko storimo? Kako naj se jaz, človeško bitje, znebim tega strahu? Ne mislim na točno določen strah, temveč na ves strah, na celotno strukturo in naravo strahu.

Kaj pravzaprav je strah? (Ne sprejmite, če smem predlagati, kar pripoveduje govorec; govorec sploh nima nobene avtoritete, ni učitelj, ni guru; kajti če je govorec učitelj, ste vi sledilec, častilec, in če ste zgolj posnemovalec, izničite sebe in učitelja.) Tu skušamo spoznati celotno resnico za tem vprašanjem strahu, tako da um nikoli več ne bo prestrašen in bo za vselej prost vsakršne odvisnosti od drugega, notranje, psihološko. Lepota svobode je v tem, da za sabo ne pušča sledi. Orel pri svojem letu ne pušča sledi; znanstvenik jo. Ko raziskujemo to vprašanje svobode, moramo ne le znanstveno opazovati, temveč tudi leteti kot orel, ki ne pusti nikakršne sledi; oba pristopa sta nujna; tako besedna razлага kot nebesedno razumevanje – kajti opisano nikoli ni tisto, kar opisujemo;

razлага očitno nikoli ne more biti sama stvar, ki jo razlagamo; beseda nikoli ni stvar. Če vam je vse to popolnoma jasno, lahko nadaljujemo; sami zase želimo raziskati – ne ob pomoči govorca, ne prek njegovih besed ne prek njegovih idej ali misli –, ali je um sploh lahko prost strahu.

Prvi del ni bil nekakšen uvod; če ga niste razumeli in slišali jasno, ne morete nadaljevati.

Za nadaljnje raziskovanje morate namreč svobodno opazovati; brez predsodkov, zaključkov, konceptov, idealov, tako da lahko dejansko sami opazujete, kaj strah pravzaprav je. Kadar tako podrobno, povsem od blizu opazujete, povejte, ali strah sploh obstaja? Samo takrat namreč, ko je tudi opazovalec opazovan, lahko zelo, zelo od blizu in podrobno opazujete, kaj strah pravzaprav je. To bomo raziskali. Kaj je strah? Kako se sploh porodi? Običajne fizične strahove zlahka razumemo kot recimo: ko nam grozi fizična nevarnost, se takoj odzovemo. Takšne strahove je dokaj preprosto razumeti; ni potrebe, da bi se poglabljali vanje. A mi govorimo o psiholoških strahovih. Le kako se porajajo ti strahovi? Kaj je njihov vir? – to nas zanima. Je strah pred nečim, kar se je zgodilo včeraj, in je strah pred nečim, kar se bo morda zgodilo danes ali jutri. Je strah pred poznam in je strah pred neznam, torej pred jutrišnjim dnem. Sami lahko jasno vidite, da se strah poraja prek strukture misli – premišljajete o nečem, kar se je zgodilo včeraj in česar se bojite, ali pa premišljajete o prihodnosti, ki vas straši – ni tako? Misel poraja strah, mar ne? Prosim, prepričajte se o tem; ne sprejmite vsega, kar vam pravi govorec; prepričajte se sami, ali je misel resnično izvor strahu. Razmišljanje o bolečini, psihološki bolečini, ki ste jo doživeljali pred nekaj časa in si ne želite, da bi se ponovila, ne želite se je spominjati, razmišljanje o tem poraja strah, sproža strah. Ali lahko nadaljujemo od tu? Če nam to ni popolnoma jasno, ne bomo mogli nadaljevati.

Misel, razmišljanje o dogodku, o neki izkušnji ali stanju, v katerem je prišlo do nemira, nevarnosti, žalovanja ali do bolečine, vse to sproža strah. In misel, ki je vzpostavila nekakšno psihološko varnost, si ne želi, da bi to varnost kaj zmotilo. Kakršna koli motnja predstavlja nevarnost in tako se porodi strah.

Misel je odgovorna za strah; prav tako pa je odgovorna za užitek in zadovoljstvo. Imeli ste lepo izkušnjo; misel o njej razmišlja in si želi, da se nadaljuje; ko to ni mogoče, se vas polastijo odpor, jeza, obup in strah. Misel je torej odgovorna za strah in za užitek – ni tako? Tu ne gre zgolj za besedno sklepanje; to ni formula, kako se izogniti strahu. Gre za preprosto dejstvo, da kjer je užitek, je tudi bolečina in z njo strah, ki ga poganja misel; užitek je neločljivo povezan z bolečino, misel pa je odgovorna za oba. Če ne bi bilo jutrišnjega dne ali naslednjega trenutka, o katerem bi lahko razmišljali v smislu strahu ali užitka, nobeden od njiju ne bi obstajal. Ali lahko nadaljujemo od tu? Ali je to vaša dejanskost, ne le nekakšna ideja, temveč nekaj, kar ste odkrili vi sami in je zategadelj resnično in vi lahko iskreno rečete: »Spoznal sem, da misel ustvarja tako užitek kot strah.«? Uživali ste v spolnosti in bili zadovoljeni; pozneje, ko ste razmišljali o tem, ste si v mislih slikali podobe in z razmišljanjem dajali moč užitku. A ta je postal le še podoba v mislih in takoj, ko nekaj prepreči njegovo izpolnitve, se vas polastijo bolečina, tesnoba, strah, ljubosumje, živčnost, jeza in nasilje. Pazite, prosim, tu ne pravimo, da se morate odpovedati užitkom.

A stanje blaženosti ni užitek; ekstaza ni nekaj, kar bi ustvarila misel; gre za povsem nekaj drugega. Na blaženost in ekstazo lahko naletite le, ko razumete naravo misli – ki ustvarja tako strah kot užitek.

Porodi se torej vprašanje: ali lahko ustavimo misli? Če misel ustvarja strah in užitek – in kjer je užitek, mora biti

bolečina, to je dokaj očitno –, se lahko vprašamo: ali se lahko misel konča? To pa ne pomeni, da se končata tudi zaznavanje lepote in uživanje v njej. Predstavljajte si, da uzrete lepoto oblaka ali drevesa in v njej popolnoma uživate ter se ji v celoti predate. Misel pa, ki si prizadeva, da bi enako izkušnjo doživela jutri, to isto navdušenje, ki me je prevevalo včeraj ob pogledu na oblak, drevo, rožo, obraz prečudovite osebe, sprevrže v razočaranje, bolečino, strah in jutrišnji užitek.

Torej, ali se misel lahko konča? Ali pa je to vprašanje napačno? Seveda gre za napačno vprašanje, ki razkriva, da si želimo izkusiti ekstazo, blaženost, ki pa nista užitek. Upamo namreč, da bi s končanjem misli našli nekaj, kar je neizmerno, nekaj, kar ne izhaja iz strahu ali užitka. Pravo vprašanje torej je: »Kakšno mesto ima misel v življenju?« – in ne, kako končati misli. Kakšna je vloga misli pri delovanju in pri nedelovanju? Zakaj se takrat, ko uživamo v lepoti, sploh pojavi misel? Če se namreč ne bi, ne bi razmišljal o jutrišnjem dnevu. Želim si izvedeti, kje je misel nujno potrebna, in tako spoznam, da je potrebna tam, kjer je delovanje. Želim si izvedeti – ko se popolnoma prepustim uživanju v lepoti gore ali prelepega obraza –, zakaj se mora vmešati misel in okrniti doživljanje ter reči: »Ta užitek moram znova imeti jutri.« Izvedeti moram torej, kakšna je vloga misli pri delovanju; in izvedeti moram, ali se mora misel res vmešavati takrat, ko ni nobene potrebe po njej. Vidim lepo drevo, golo, brez listov se razprostira proti nebu; drevo je prečudovito in to je dovolj – konec. Zakaj se mora pojavit misel in reči: »Enako zadovoljstvo moram doživeti tudi jutri«? Prav tako vidim, da je pri delovanju misel nujna. Umetnost delovanja je prav tako umetnost razmišljanja. Torej, kakšen je dejanski odnos med misljijo in akcijo oziroma delovanjem? (Delovanje je v resnici joga. Joga ni le skupek fizičnih vaj. Joga prav tako pomeni umetnost dela, delovanja. V kar pa se ta trenutek ne bomo spuščali.)

Naša dejanja temeljijo na konceptih, na idejah. Imam idejo ali znanje o tem, kaj bi bilo treba storiti. A tisto, kar bi bilo treba storiti, je le približevanje tej ideji ali idealu. Nastane torej razkol, ločnica med delovanjem in konceptom, idealom, kar bi »moralno biti«; v tej ločitvi je konflikt. Kakršno koli ločevanje, psihološko ločevanje vselej ustvari konflikt. Samega sebe vprašam: »Kakšen je odnos med mislijo in delovanjem?« Če obstaja ločnica med delovanjem in idejo, je delovanje nepopolno. Ali obstaja takšno delovanje misli, da se misel v trenutku, ko nekaj vidi, nemudoma odzove, tako da ne gre za idejo, za ideologijo, na katero bi se odzvala ločeno? Ali obstaja delovanje, v katerem je že zgolj razumevanje nečesa delovanje, v katerem je že zgolj mišljenje delovanje? Recimo, vidim, da misel poraja strah in užitek; vidim, da kjer je užitek, tam je bolečina in seveda odpor do nje. To vidim zelo jasno; videnje tega je takojšnje delovanje; v videnje tega so vpleteni misel, logika in zelo jasno razmišljjanje; a videnje samo po sebi je trenutno, hipno, in delovanje je takojšnje – torej smo osvobojeni tega.

Ali se razumemo? Pojdite počasi, težko je. Prosim, ne recite z lahkoto »da«. Če rečete »da«, morate biti prosti strahu, ko zapustite to dvorano. Vaš »da« je zgolj zagotovilo, da ste razumeli besedno, razumsko – kar ne pomeni nič. Vi in jaz skupaj to jutro raziskujemo vprašanje strahu, in ko zapustite to dvorano, morate biti v celoti osvobojeni strahu. To pomeni, da ste svobodno človeško bitje, drugačno, popolnoma preobraženo. Ne jutri, temveč zdaj. Popolnoma jasno sprevidite, da misel ustvarja strah in užitek; sprevidite, da vse vaše vrednote temeljijo na strahu in užitku – moralne, duhovne, družbene, verske in etične. Če ste resnično dojeli resnico povedanega – in da bi dojeli resnico povedanega, morate izjemno pozorno, logično, zdravorazumno opazovati vsako gibanje misli – potem je že samo razumevanje celostno

delovanje, kar v nadaljevanju pomeni, da ste se v celoti otre-sli strahu – drugače boste ob odhodu rekli: »Le kako naj se jutri osvobodim strahu?«

V delovanju je misel nujna. Ko morate oditi domov, mora-te misliti; ko želite ujeti avtobus, vlak, ko ste namenjeni v pi-sarno, takrat je misel nadvse učinkovita, objektivna, neoseb-na, nečustvena; ta misel je ključna. Toda ko misel vztraja pri pretekli izkušnji in jo prek spomina prenaša v prihodnost, je takšno dejanje necelovito, gre torej za vrsto odpora in tako naprej.

Zdaj gremo lahko na naslednje vprašanje. Postavimo ga takole: kaj je izvor misli in kdo je mislec? Vidimo lahko, da je misel odziv znanja, izkušenj, nakopičenih spominov, je ozad-je, kjer so odgovori na kakršne koli izzive; če ste postavljeni pred vprašanje, kje živite, dobite takojšen odgovor. Spomin, izkušnje in znanje so ozadje, so to, iz česar misel izvira. Misel tako nikoli ni nova; misel je vselej stara; misel nikoli ne more biti svobodna, saj je priklenjena na preteklost, zaradi česar ne more videti ničesar novega. Ko vse to jasno razumem, um utihne. Življenje je gibanje, nenehno gibanje v odnosih; in misel, ki skuša to gibanje ujeti v obliki preteklosti, v obliki spomina, se boji življenja.

Videnje vsega tega, razumevanje, da je za nadaljnje raziskovanje nujna svoboda – in da bi lahko jasno raziskovali, mora biti prisotna disciplina učenja in ne disciplina potlačevanja in posnemanja –, razumevanje, da um pogojujeta tako družba kot preteklost, videnje, da so vse misli, ki izvirajo iz možganov, stare in posledično nezmožne doumeti kar koli novega, šele, ko dojamete vse to, um popolnoma utihne – ne z nadzorom, ne tako, da ga zdresiramo, da je tiho. Za utišanje uma ni nobenega sistema ali metode – pri tem ni pomembno, ali gre za zen iz Japonske ali kakšen drug sistem iz Indije. To je najbolj neumna stvar, ki jo um lahko naredi; da skuša disciplinirati

samega sebe, naj bo tiho. In prav videnje tega – dejansko razumevanje, ne neko teoretiziranje – pomeni delovanje iz tega razumevanja; prav to razumevanje je osvoboditev od strahu. Kadar koli se pojavi strah, sledi takojšnje razumevanje tega in njegov konec.

Kaj je ljubezen? Za večino nas je ljubezen užitek in posledično strah; temu pravimo ljubezen. Ko pa razumemo strah in užitek, kaj je ljubezen potem? In kdo bo odgovoril na to vprašanje? Govorec, duhovnik, knjiga? Nam bo kakšen zunanji predstavnik povedal, da zelo dobro napredujemo in naj le tako nadaljujemo? Ali pa smo s preiskovanjem, opazovanjem, neanalitičnim pristopom spregledali celotno zgradbo in naravo užitka, strahu, bolečine in spoznali, da je »opazovalec« ali »premišljevalec« sam le del misli? Če ni razmišljanja, ni »misleca«, ni tistega, ki premišljuje. Misel in mislec sta neločljiva, mislec je misel. V razumevanju tega je izjemna lepota in pretanjenost. In kje je zdaj um, ki je začel preiskovati to vprašanje strahu? Ali razumete? Kakšno je stanje uma zdaj, ko je šel čez vse to? Ali je v istem stanju kot prej? Zelo od blizu je videl vso stvar, sprevidel je naravo te reči, ki ji pravimo misel, strah in užitek. Vse to je videl. Kakšno je stanje uma zdaj? Očitno je, da na to vprašanje ne more odgovoriti nihče drug kot vi sami. Če ste se resnično poglobili v vse to, boste videli, da se je um popolnoma preobrazil.

Krišnamurti: Če želite, lahko nadaljujemo z vprašanji. Najlažje je postavljati vprašanja. Najverjetneje smo nekateri razmišljali o svojem vprašanju, medtem ko je govorec še predaval. Bolj smo obremenjeni z vprašanjem kot s poslušanjem. Morate si postavljati vprašanja o sebi, ne le tu, temveč povsod. Postaviti pravo vprašanje je veliko pomembnejše kot prejeti odgovor. Rešitev problema je v njegovem razumevanju; odgovor namreč ni zunaj problema, temveč v njem.